

„Podivnosti“ aneb Co se to tu stalo?

4. část: „Pátrání v korunách stromů“

Text: Monika Tošenovská

Dnes se vydáme pátrat do korun stromů – od kmenů, po větve a listy. Tak tedy: hlavu vzhůru k pozorování, mějte oči „na štopkách“ a nezapomeňte s sebou dalekohledy!

PRŮVODCE

Brhlík lesní

Proč právě já?

Protože jsem nejen lesní, ale jsem jedním z nejčastějších obyvatel také zahrad a parků – jsem tedy skoro všude, kde jsou stromy. A také proto, že umím být opravdu nenápadný. Plížím se nepozorovaně po kmeni nahoru i dolů (dokonce to umím i hlavou dolů) nebo tiše přeletím třeba do krmítka a hned nenápadně zmizím... Všechno na stromech a kolem nich vidím a slyším – a co náhodou ne, to mi ochotně „vyslepičí“ kámošky, všudypřítomné štěbetavé sýkorky.

Co o mně ještě musíte vědět?

Přestože mám přes oči lupičskou černou pásku, nemusí se mě nikdo bát. Tedy až na chutné larvy a hmyzáky pod kůrou. Nebo lakomé ptáky v krmítku, kteří by se nechtěli dělit o výtečná slunečnicová semínka.

Co na mě zajímavého pozorovat v terénu?

Mnou osídlené území můžete docela snadno odhalit podle nápadných „stop“. Mou dutinu nebo zabydlenou ptačí budku poznáte podle vletového otvoru oplácaného blátem. Zmenšuji si tím otvor přesně na svou tloušťku tak, aby se mi do hnízda nevloupal nikdo cizí. Také mou jídelnu můžete poznat – pokud najdete v kůře zaseknutá rozklovaná semínka slunečnice či oříšků, hodoval jsem tam zcela jistě já.

Brhlík lesní (Foto David Říha)

1. Úkol v časopise i do terénu

Milí kamarádi,
ať vidíte, že jsem
zdvořilý obyvatel stromů,
pozvu vás nejdřív k sobě
domů. Už víte, jak vypadá mé
obydlí? A víte, co? Já vám
rovnou představím i své
sousedy kamarády
„dutináře“.

V následujících větách vám představím některé obyvatele dutin a zajímavosti o nich. Obyvatele odhalíte dosazením písmen české abecedy místo čísel označujících jejich pořadí v abecedě (tedy 1 = A, 2 = B, 3 = C, 4 = Č...).

Už hotové velké dutiny osidlují

24	19	29	32
----	----	----	----

, které uvnitř ani nestaví hnízdo, jen nanejvýš vystelou pár vlastními pírky. Dutiny jsou domovem i mnoha druhů

17	7	26	19	20	32	22	28
----	---	----	----	----	----	----	----

 těch může v jedné dutině bydlet kolem deseti, ale také třeba i 500 (podle typu kolonie)!

29	7	29	7	22	14	1
----	---	----	---	----	----	---

 si většinou staví důmyslné kulovité hnízdo z větví, ale když najde útulnou dutinu, ráda se zabydlí v ní. Také

20	15	25	12
----	----	----	----

 si staví hnízdo z listů v dutinách, avšak na zimní spánek se uloží raději pod zemí.

Podařilo se vám rébusy vyluštit? Tak popadněte dalekohledy a vydejte se dutiny vypátrat na stromech ve svém okolí. Podaří se vám tam zahlédnout i jejich obyvatele? Mohou to být i žluň, lejsci, špačci, holubi doupňáci...

Poznáte, která dutina vznikala sama odlomením staré větve, a kterou pracně vykloval datlovitý pták? Ta první bude mít hladce zarostlé okraje kůrou s výrazným „lemováním“, ta druhá bude mít okraje ostré a oštipané.

Dutina vzniklá ulomením větve vs. dutina vytesaná datlem. Foto M. Tošenovská

2. Terénní bádání

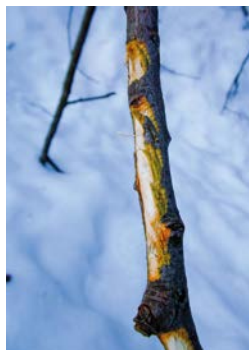

Jak už jsem zmínil, při stavbě hnízda uloupnu stromům pár šupin kůry. Oni se na mě snad za to nezlobí – však jim na oplátku vyzobávám hmyzí škůdce pod kůrou. Ale všiml jsem si, že někteří neřadí stromům loupou kůru mnohem víc! Pojďme si na ně spolu „posvítit“...

Svítilnu tedy potřebovat nebudete. Ale bystré oči a dalekohledy se hodí. Zkuste mít na svých procházkách „oči na štopkách“ a najít co nejvíc větviček a kmenů jakýmkoli způsobem zbavených kůry. Možná narazíte na tenké větvičky oloupané od kůry v cárech. Podle výšky nálezu a velikosti otisků zubů můžete usoudit, zda si tu na lýku pochutnávala veverka, zajíc, srna či jelen. Zvěř se takto krmí především v krutých zimách, kdy není dost jiné potravy. Pokud najdete i větve úplně přehlodané nebo dokonce poražené kmeny, je to jasné – úřaduje tu bobr. Bobři také často stromy „kroužkují“ – oloupou jim kůru kolem dokola kmene, aby jim přerušily vedení vody a přivodili tak stromu jeho uschnutí. Strom pak spadne sám a nemusí jej celý kácet. Někdy bobři vyhlodají v kůře jen „zrcátka“ – kruhové plochy z jedné strany kmene. Tím značí své území. Pokud najdete kůru v kusech se loupající podél celých kmenů, většinou jde o hmyzí larvy sídlící pod kůrou. Pak můžete ze spodní strany odpadlých kusů kůry vidět chodbičky nebo ve dřevě malé otvůrky od larev brouků. No a někdy se kůra ze stromů loupe dokonce sama od sebe – třeba u starších platanů je to dobrý poznávací znak ☺.

Okus jelena

Okus zajíce

Okus bobra

Chodbičky kůrovce pod kůrou

Foto M. Tošenovská

Svá pozorování zaznamenejte a pošlete nám do redakce fotografii, nakreslený obrázek či krátké vyprávění o tom, co vás nejvíce zaujalo, překvapilo, potěšilo... (monika.tosenovska@seznam.cz)

3. Terénní bádání

A teď
vás ještě vezmu
do okrajových částí
korun. Tady je mnoho
zajímavých (a někdy i chut-
ných) plodů, pozoruhodných
a voňavých květů, listů rozma-
nitých tvarů a barev...
A také někdy dost po-
divných útvarů!

Bystré oči a lupy s sebou! Koukneme se na květy, plody a listy úplně zblízka! Přiblížte si drobné kvítky, pozorujte jejich tvary, počty tyčinek s pylem, zkuste najít pestík... Pozorujte plody pod lupou – jejich povrch i vnitřek se semeny. Jak jsou semena uvnitř uspořádána? Mají nějaké vybavení usnadňující jejich šíření větrem či vodou? Jaký je povrch plodů a semen? Přiblížte si ostny, chloupky, chmýří... U listů si prohlédněte žilnatinu, zaměřte se na okraj listu – je nějak vroubkovaný, vykrajovaný, pilovitý...? Najdete na nějaké části listu chloupky nebo podobné útvary? Tady vám ukážu pár opravdových podivností, na které můžete na listech natrefit (a další najdete ve článku „Když dřeviny stůňou“ na str. 6 – *pozn. redakce*):

Zkroucené a načervenalé listy

Často je můžeme vidět především u ovocných stromků či na růžích. Listy jsou napadené mšicemi, které sají z jejich spodní strany rostlinné šťávy. Mezi mšicemi můžeme vidět pobíhající mravence, kteří o ně pečují.

Listy třešně napadené mšicemi (Foto P. Kozíel)

Úplně zesíťované listy

Tyto tedy nenajdete přímo na stromě, ale pod ním. Nejčastěji na podzim nebo po zimě. Jedná se o staré listy rozložené pomocí drobných živočichů – půdních rozkladačů.

Listy po rozkladu přes zimu (Foto M. Tošenovská)